

(12)

**TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARININ ORTAK ALFABEYE ZAMAN
KAYBETMEDEN GEÇMELERİNDE YARAR VARDIR**
Yrd. Doç. Dr. Rasim ÖZYÜREK⁷¹

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla Azerbaycanlılar, Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler bağımsızlıklarını kazanmışlar. Kendi devletlerini kurmuşlardır. Türk dünyasında aynı dili kullanan soydaşlarımız birbirlerinden bağımsız olarak hareket etmemişlerdir. Birçok alanda birbirleriyle işbirliği içinde olmak için olağan üstü gayret göstermişlerdir. Bilindiği gibi Türk devlet ve topluluklarında yaygın bir biçimde kullanılan lehçe Oğuz Lehçesidir. Türk nüfusunun yüzde altmış beşi Oğuz grubundan olduğunu hepimiz iyi biliriz.

Türk devlet ve topluluklarında Türk dili Kurultayları ,sempozyumları, açık oturumları, yapılan kongreler sonucunda düzenlenen sonuç bildirgelerinde bilim adamları Türk devlet ve topluluklarında Latin Alfabesinin kullanılmasının daha yararlı olacağını ifade ettiler. Ortak bir Latin alfabesini kullanılmasını kabul ettiler. Bazı Türk Cumhuriyetleri de kademeli olarak Latin Alfabesine geçmeyi istediler. Kendi programlarına bunu aldılar

Ortak Alfabe Türk devletlerinde 1993 yılından itibaren bu devletlerin bir politikası haline geldiğini, önce Azerbaycan kademeli olarak Latin Alfabesi'ne geçmiştir. 1996 yılında Azerbaycan'ın tamamen bu alfabeğe geçtiğini görüyoruz.. Türkmenistan bu geçiş konusunu 2000 yılında ancak gerçekleştirebildi. Tataristan, özerk bölgesinde de Latin Alfabesine geçmeleri meclislerinde kabul edildi. Özbekistan da Latin Alfabesine geçmiş bulunmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti ise önümüzdeki yıllarda Latin Alfabesine geçeceğine ilişkin meclislerinde ortak bir karar aldı ve programına koydu..

Türk devlet ve topluluklarının kullandıkları alfabelere bakıldığında gözümüze çarpan üç çeşit alfabe kullanıldığını görüyoruz. Ülkemizde, Azerbaycan'da, Türkmenistan'da, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde, balkanlardaki Türk topluluklarının Latin alfabesi kullandıklarını görüyoruz. Başkurdistan'da, Tataristan'da Altaylarda, Tuva'da, Yakutistan'da, Çuvasistan'da, Kırgızistan'da halen kiril alfabesinin kullanıldığını, Doğu Türkistan'da, Afganistan'da, İran'da Suriye'de, Irak'ta, yaşayan Türk soyları da Arap Alfabesini kullanıyorlar. Yalnız kuzey Irak Türkmenleri kendi aralarında Türkiye Türkçesiyle haberleşmelerini sağlıyorlar. Türkmençe konuşuyorlar. Kuzey Irak'ta Türkmen okullarında Türkmenler Latin Alfabesini kullanıyorlar. Kırgızistan tek kiril alfabesini kullanan bir devlettir. Kırgızlar Kıpçak soyundan geldikleri için Latin Alfabesine daha kolay geçeceklerdir.

20. yüzyılın sonunda dünyada bir çok değişiklikler oldu. Bunlardan en önemlisi bağımsız Türk Cumhuriyetlerinin ortaya çıkmasıyla Türk boylarının fedakar insanları Türkiye ile kucaklaştılar. Türkiye'de başta Türk Dil Kurumumuz, Kültür Bakanlığımız çeşitli üniversitelerimiz tarafından düzenlenen Türk Dili Kurultayları, sempozyumlar, açık oturumlar yaparak ortak alfabeğe doğru çok güzel yerinde kararlar almışlar. Bu kararları uygulamaya geçirememişler. Süreç uzamıştır. Uzama konusunu araştırdığımız zaman karşımıza iki konu çıkıyor. Birincisi Türk

⁷¹ Bilkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi, Ankara/TÜRKİYE.

devlet ve topluluklarının kültür bağlarının kuvvetlenmesini istemeyen güçleri görüyoruz. Bunlar sürekli engellemeler yaparak bugüne kadar gelmiştir. İkinci husus Türk cumhuriyetlerindeki yöneticilerin, o ülkelerde Türkologların, dilcilerin, eğitimcilerin, dilbilimcilerin ortak bir karar alınamayışı, konu üzerinde istenilen düzeyde çalışılmaması dikkatimizi çekmiştir.

Dünyamızda yirmiyi aşkın edebi yazı diline rastlıyoruz. Bu yazı dilleri birbirlerine çok yakındırlar. Bunları dört gruba ayırarak inceleyebiliriz. Bunları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

Güney Doğu Türk Lehçeleri, Güney Batı Türk Lehçeleri, Kuzey Doğu Türk Lehçeleri, Kuzey Batı Türk Lehçeleridir. Bunları yazı dili haline getirerek ortak bir iletişim dili getirilebilirdi. Böylece dünyada yaşayan 510 milyon kişinin 310 milyonu bu ortak dille iletişimlerini gerçekleştirebiliyorlar. Başta Türk Devlet ve toplulukları başkanlarının, Türkologların baş görevi ortak bir iletişim dilini kullanmaları olmalıdır. Türk devlet ve topluluklarında konuşulan dilde yani ortak türkçede kelimeler, fiiller, zamirler, sayı adları, organ adları, coğrafya adları, renk adlarımız, soru kelimelerimiz hep ortaktır. Ortak dille insanlarımız, soydaşlarımız iletişimi çok kolay sağlayacaklarından anlaşacaklarından eminiz.

Güzel Türkçemiz neden bir dünya dili olmasın? Bu coğrafyaya bakıldığında dünyanın sayılı dilleri arasında yer almaktadır. Türkçe geniş bir coğrafyada konuşulmaktadır. Orta Asya etkili ve o kadar da önemli bir yere sahiptir. Atalarımız oralardan Anadoluya gelmişler Burasını bir yurt haline getirmişlerdir.

Türk Devlet ve topluluklarından yükseköğrenimlerini tamamlamak üzere ülkemize gelen, soydaş öğrenciler, ülkemizden Türk devlet ve topluluklarına yüksek öğrenimlerini tamamlamak için giden T.C vatandaşları çocukları öğrencilerimiz ortak alfabe sayesinde bu dili iyi öğrenirlerse Üniversitelerdeki öğretim elemanlarımızda bu dili öğrencilere iyi öğretirlerse, lisans eğitimlerini çok rahat yapacaklar. Bu nedenle bu ortak alfabenin ne derece faydalı olacağını bir kez daha yineliyoruz ve dile getiriyoruz

Türk devlet ve toplulukları arasında iletişimin gerçekleşmesi için artık ortak alfabe oluşturulması olmazsa olmazdır. Hemen ortak alfabe oluşturulmasına tez elden geçilmelidir. Gerçekleştirilecek ortak alfabede 34 harfin bulunması gerekiyor. Türk dünyası ülkelerine sadece ekonomik değil, kültürel, bilimsel ve iletişimi sağlayacak her alanda yakın temas kurulmalı . Ortak bir dil ile güçlü bir iletişimin gerçekleşeceği hepimizin görüşüdür. Türk devlet ve topluluklarında ortak kelimeleri kullanıyoruz örnek verecek olursak Türkmenistan ve Türkiye Türkçesi arasında ortak olarak bilinen kelimeler yüzde seksen civarındadır. Bu iki ülke arasında iletişimde zorluk çekmelerinin nedenleri alfabeler arasındaki farklılıktır. Yukarıda da söylediğimiz gibi 34 harfli ortak alfabeyle bu çözümlenir. Türkiye olarak eğer Türk devlet ve toplulukları arasında güçlü bir iletişimin gerçekleşmesini istiyorsa bu isteniyor. Biz öncü rol üstlenebiliriz..

Türk devlet ve toplulukları dilde iletişimi sağlamaları için Türkiye 34 harfli Latin alfabe çalışmalarına hızla önem vermelidir.. Eğer bu konuda yerli yerinde bir çalışma yapılırsa Türk devlet ve toplulukları arasında dilde iletişim kolayca sağlanabilir. Kanımca bunun yapılabilmesi için önce Latin Alfabesine dayalı ortak bir yazı dili çalışmalarına hız verilmelidir.

Dünyamızda aynı kökten gelen, Türk diliyle konuşan Türk devlet ve topluluklarının aralarında iletişimin gerçekleşebilmesi için ortak dil ve alfabeye geçilmesinin artık zamanı geldi ve geçiyor. Türk devlet ve topluluklarında tez elden ortak alfabeye geçmelidir. Böylece Türk devlet ve toplulukları arasında her yönden gelişme olacaktır. Kültür ilişkileri daha da kuvvetlenecektir. Dilde , fikirde işte birlik gerçekleşmiş olacaktır. Dil birliğinin korunması, güçlenmesi Türk dünyasının ortak iletişim dilinin oluşması için bu konuya gönül veren herkese görev düşmektedir.

KAYNAKÇA

1. **Akalın, Ş. Haluk.** Güz 2001, “Gaspıralı İsmail Bey ve Dilde Birlik Ülküsünden Ortak İletişim Türkçesine” Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 12- 1.
2. **Akçay, Yusuf.** 2007, “Osmanlı Dönemi Alfabe Tartışmaları Bağlamında Dr. İsmail Hakkı Bey ve İslah-ı Huruf Cemiyeti” Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, Erzurum.
3. **Albayrak, Mustafa.** 1989, “Yeni Türk Harflerini Kabulü Öncesinde Halk Eğitimi ve Yazı Değişimi Konusunda Türk Kamuoyunda Bazı Tartışmalar ve Millet Mekteplerini Açılması (1862 -1928)”, Atatürk Yolu, Yıl 2, Sayı 4 (Kasım).
4. **At Keltir. 1930.** “Yengi Türk Latin Elifbası”, Yaş Türkistan, Sayı 7-8. Paris.
5. **Baysal, Jale.** 1981, “Harf Devriminden Önce ve Sonra Türk Yayın Hayatı” Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu. TTK Yayınları. Ankara.
6. **Buluç, Saadettin.** 1981, “Osmanlılar Devrinde Alfabe Tartışmaları” Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu. TTK. Ankara.
7. **Canpolat, Mustafa.** 1981, “Arap Yazılı Türk Alfabesinin Gelişimi” Harf Devriminin 50. Yılı Sempozyumu. TTK. Ankara.
8. **Demir, Nurettin** (çeviren). 2001, “Türk Dünyası’nın Sınırları: Türk Topluluklarının Gelişmesinde Bağlayıcı ve Ayırıcı Unsurlar” Türkbilig, Sayı 2.
9. **Dowler, Wayne.** October 1995. “The Politics of Language in Non-Russian Elementary Schools in the Eastern Empire, 1865-1914”, The Russian Review, Volume 54, Number 4.
10. **Ercilasun, A. Bican.** 2005, Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri (6. baskı) Akçağ Yayınları, Ankara.
11. **Ertem, Rekin.** 1991, Elifbe’den Alfabe’ye Türkiye’de Harf ve Yazı Meselesi Dergah Yayınları, İstanbul.
12. **Hudayberdiev, Cora.** Bahar 1998. “Özbekçede Ses Uyumunun Yok Edilişi” Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı: 5.
13. **Levend, A. Sırrı.** 1972, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, (3. Baskı) TDK Yayınları, Ankara.
14. **Levend, A. Sırrı.** Aralık 1988, “Latin Harfleri Meselesi”, Milli Kültür, Sayı 63.
15. **Kerimli, Latif.** Güz 2002, “Azerbaycan’da Dil Siyaseti: Alfabe ve İmla Meseleleri Tarihinden” Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı14.
16. **Kocaoğlu, Timur.** 1988, “Türkistan Kültürünü Öğrenmede Türkistan Türk Lehçelerinin Önemi”, Türk Kültürü, Sayı 302.
17. **Kocaoğlu, Timur.** 3 Ekim1996, “Dünyada Türk Dili Sosyo-Politik Bir Yaklaşım”, Türk Dil Kurumu, Ankara.

18. Korkmaz, Zeynep. 1963, “Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi”, AÜ: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.

19. Korkmaz, Zeynep. 1996, “Türk Dünyası ve Ortak Yazı Dili Konusu ”, Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992, TDK Yayınları:632, Ankara.

20. Sadođlu, Hüseyin. 2003, Türkiye’de Ulusçuluk ve Dil Politikaları, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.